

Dodenherdenking 2021

Dames en heren,

Vier mei. De dag waarop we traditioneel samenkomen en met elkaar stil staan bij de slachtoffers, militairen én burgers, van de Tweede Wereldoorlog, andere oorlogen en vredesoperaties. Samen blikken we terug op wat geweest is, en herdenken we de offers die zo velen voor de vrijheid hebben gebracht.

De vrijheid, die wij misschien wel meer waarderen dan ooit, nu we ook zelf ondervinden wat het betekent om niet altijd en overal te kunnen doen wat we willen. Wat tot vorig jaar ondenkbaar was, is gebeurd. Er zijn in Nederland door de overheid opgelegde beperkingen aan ontmoetingen, aan reizen en tot voor kort zelfs aan de momenten waarop we naar buiten mogen gaan. We gaan niet alleen zelf over onze eigen manier van leven.

Te pas, maar zeker ook te onpas, worden er daarom vergelijkingen getrokken tussen onze tijd en de oorlog. En inderdaad; we kunnen ons iets beter inleven in de omstandigheden van de Nederlanders die de oorlog moesten doorleven. Al blijven de verschillen tussen die tijd en de onze groter dan de overeenkomsten. Zeker, we kunnen niet onbeperkt gaan en staan waar we willen. Maar niemand beperkt ons in onze vrijheid van meningsuiting. We kunnen vrijelijk opvattingen uitwisselen, elkaar en het beleid bekritisieren, onze eigen oplossingen aandragen. We hebben daartoe in dit digitale tijdperk zelfs meer ruimte en mogelijkheden dan ooit, en we hoeven er de deur niet voor uit.

De huidige beperkingen zijn pijnlijk, maar wij zijn nog steeds een vrije samenleving. Als wij uit deze moeilijke tijd toch iets positiefs mee kunnen nemen, dan is dat misschien het besef van de kwetsbaarheid van de vrijheid. En de daarin vervatte opdracht haar actief te verdedigen en uit te dragen.

Vanavond herdenken we al die dappere mensen die dat gedaan hebben, en van wie in hun strijd het hoogste offer is gevraagd. Voor de tweede maal doen we dat op afstand, elk van ons vanuit zijn eigen huis. Dat is niet goed. De kracht van herdenken zit ook in het samenkomen. Als gemeenschap. Het Canadese kerkhof speelt daar een grote rol in. Dààr immers zijn we in het gezelschap van hen, die ons de vrijheid brachten, maar zelf nooit meer naar huis mochten gaan om daar in vrede te kunnen leven. Deze stenen zijn ons inmiddels zeer vertrouwd geworden in de lange decennia dat we ze onderhouden.

Maar wie waren ze nu, die jongens en jonge mannen die eronder rusten? Hoe zagen ze eruit, vanuit welk leven en met welke dromen en verwachtingen kwamen ze naar hier? Dankzij het prachtige werk van de organisatie *Faces to Graves* krijgen steeds meer van hen een gezicht en een verhaal.

Tot en met 16 mei zijn bij vele graven foto's geplaatst. Een prachtig eerbetoon, dat ons beeld van deze bevrijders verandert. En ons laat zien dat achter die in steen gehouwen namen op duizenden identieke zerken, evenzovele unieke per-

sonen en persoonlijkheden schuilgaan. Het doet wat met je, al die jonge gezichten. Sommige ernstig, maar velen ook stralend van levensvreugde en vol verwachting aan het begin van het grote avontuur. Wie denkt er aan dood gaan als je 18 of 19 bent? Prinses Margriet is gisteren al naar de tentoonstelling komen kijken, en ik raad u aan dat ook te doen op een rustig moment.

Zoals velen van ver kwamen om hier hun rol te spelen op dat wereldwijde toneel van de Tweede Wereldoorlog, zo zijn aan de andere kant de inwoners van onze eigen dorpen juist van hier verdreven. En gedwongen de wijde wereld in te trekken, het ongewisse tegemoet. De afgelopen jaren zijn veel herinneringen opgetekend, dagboeken, brieven en foto's verzameld en in boekvorm uitgebracht. Morgen verschijnt het nieuwste deel, over de Ooijpolder. Vaak op de valreep voor de vergetelheid behoed, vormen die verhalen en beelden samen de geschiedenis van verwoeste dorpen, op de vlucht gedreven gemeenschappen.

Het zijn aangrijpende getuigenissen. Neem bijvoorbeeld het verhaal van Henny Tielkens. Op dertienjarige leeftijd schreef ze over de evacuatie van Millingen:

Granaten gierden van tijd tot tijd door de lucht en eisten van enkele onzer Millingenaren het leven. 's Nachts sliepen wij niet meer rustig. Granaten in de lucht en de Duitsers in huis aan wie wij de sleutel moesten geven en die 's nachts vaak weg moesten. Door granaten gingen er bij ons tien ruiten stuk. Wij hadden nog stukken karton die voor de ramen getimmerd werden. Ten laatste werd de toestand zo kritiek dat we thuis niet meer durfden te slapen omdat we geen goede kelder hadden. We mochten bij Pauwels 's nachts in de kelder slapen. Zo gingen de dagen voorbij en 's avonds gingen wij naar de kelder bij Pauwels waar wij de nacht dan weer met 'n gerust hart doorbrachten. Tot op zekere dag de geruchten rondgingen dat Millingen ontruimd moest worden. Wij konden het niet geloven. Maar toen op donderdag de Duitsers langs de huizen kwamen en zeiden dat we weg moesten. Ja toen moesten wij het geloven. We moesten vrijdag voor 12 uur vertrokken zijn anders mochten we niets meenemen.(.....) Toen we aan het veer kwamen bij v. Ophuizen stond er al een lange rij mensen. Mensen met kinderwagens, gedode varkens en konijnen, kruiwagens enz. Er was maar één bootje om ons over te zetten (.....).

Wat doet zo'n vlucht, wat doen de ontberingen met een kind van 13 jaar? Wat hebben ze gedaan met al die vaders en moeders, die soms met acht of tien kinderen aan het lopen moesten gaan? De wetenschap dat je de veiligheid van je gezin niet meer in eigen hand hebt. Met naast de vrees voor bombardementen en oorlogsgeweld elke dag weer de zorg om een plek voor de nacht en een bordje eten voor de kinderen. En zovelen hebben de tocht terug niet kunnen maken.

Oorlog is niet het glorieuze verhaal waarover generaals in hun mémoires schrijven. Oorlog is het verhaal van Canadese jongens die al bij hun eerste sprong in hun parachute worden doodgeschoten. Oorlog is het verhaal van hele gezinnen die in Groenlanden in een schuilkamer de dood vinden. Oorlog is het verhaal van al onze dorpsgenoten die ver van huis moesten sterven. Is

het niet door oorlogshandelingen, dan door uitputting en gebrek of het ontbreken van medische voorzieningen. Oorlog is een lelijk verhaal, van dromen die nooit meer uitkomen, van gebroken verwachtingen, van verdriet en verlies.

Het bereiken van het hoge doel: bevrijding, vrijheid, maakt het gemis van al die geliefde mensen niet minder groot. Vanavond staan wij stil bij al die afgebroken levens. Het offer dat zij brachten maakte mogelijk dat de vrijheid kon terugkeren. En dat anderen het leven konden leiden waar zij het hunne voor gegeven hebben. Deze avond is aan hen gewijd, als wij in dankbaarheid herdenken.

Mark Slinkman
Burgemeester van Berg en Dal
4 mei 2021